

Artikel

Roma-meisjes op de jeugdrechtbank: de professionele actoren binnen de jeugdbescherming aan het woord

Sofie De Bus

Assistente/Doctoranda

Vrije Universiteit Brussel – Vakgroep Criminologie

Research Group Crime & Society (CRiS), Youth Justice Studies

Olga Petintseva

Doctor-Assistente

Universiteit Gent – Vakgroep Criminologie, Strafrecht en Sociaal Recht

Centre of the Social Study of Migration and Refugees

An Nuytiens

Postdoctorale onderzoekster

Vrije Universiteit Brussel – Vakgroep Criminologie

Research Group Crime & Society (CRiS), Youth Justice Studies

ABSTRACTS

Deze bijdrage handelt over Roma-meisjes die wegens een als misdrijf omschreven feit (MOF) voor de jeugdrechtbank verschijnen. Onderzoek heeft aangetoond dat jeugdbeschermingsactoren deze meisjes als onbenaderbaar en als onbehandelbaar beschouwen. Dit resulteert in een tweesporenbeleid op de jeugdrechtbank: geen interventie of plaatsing in een gesloten instelling. In een eerder artikel lag de focus vooral op de wijze waarop deze meisjes werden omschreven in de jeugdrechtbankdossiers door politie, maatschappelijk werkers, jeugdrechters en psychiaters. Deze bijdrage steunt op interviews met verschillende professionele actoren die in contact komen met deze Roma-meisjes in het jeugdbeschermingssysteem. We bekijken vooreerst de visie van de actoren over deze meisjes en hun context. Verder gaan we ook in op hoe zij omgaan met deze dossiers en welke reactiewijzen zij als (in)adequaat beschouwen. Afsluiten doen we met een reflectie over het cultuur-centrische discours van de professionele actoren, en over de ambivalente positie van Roma-meisjes in de jeugdbescherming, als slachtoffer dan wel als dader.

Meisjes op de jeugdrechtbank – Roma-meisjes – Jeugdcriminaliteit

This paper focuses on Romani girls who appear before the Youth Court in delinquency cases. Research has revealed that youth justice professionals perceive these girls as unapproachable and as incorrigible, which results in a dual reaction of the

Youth Court: non-intervention or confinement in a closed institution. In an earlier article, we mainly focused on how Romani girls are described in the Youth Court case files by policepersons, social workers, judges and psychiatrists. The current contribution draws on interviews with professional actors who work with Romani girls in the youth justice system. We first explore the professional actors' views regarding these girls and their backgrounds. Next, we discuss how they deal with cases of Romani girls and which reactions they consider as (in)adequate. The article ends with a reflection on the culture-centrist discourse of professional actors, and on the ambivalent positioning of Romani girls in the system – as victims or as offenders.

Girls in the Youth Court – Romani girls – Youth offending

Dans cet article nous examinons le sujet des filles Roms commis un fait qualifié infraction qui comparait devant le tribunal de la jeunesse. Des études antérieures ont établi que les acteurs de la protection de la jeunesse perçoivent ces filles comme difficiles à approcher et comme intraitables, ce qui résulte en une réaction duale de la part du tribunal de la jeunesse: non-interventions ou placements dans une institution fermée. Dans notre article précédent le focus était surtout sur la description des filles dans les dossiers du tribunal de la jeunesse par la police, les assistants sociaux, les juges et les psychiatres. Par ailleurs, cette contribution s'appuie sur des interviews avec des acteurs qui travaillent avec les filles Roms dans la protection de la jeunesse. D'abord nous explorons les perceptions des acteurs concernant ces filles et leurs contextes. Après, nous examinons comment les acteurs gèrent les dossiers des filles Roms commis un fait qualifié infraction et quelles réactions ils perçoivent comme (in)adéquates. Finalement nous reflétons sur le discours culture-centrique des acteurs professionnels, et sur la position ambivalente des filles Roms dans la protection de la jeunesse – comme victime ou comme auteur.

Des filles devant le tribunal de la jeunesse – Les filles Roms – Délinquance juvénile

INLEIDING

In deze bijdrage gaan we in op de opvattingen van professionele actoren van de jeugdbescherming ten aanzien van Roma-meisjes die verschijnen voor de jeugdrechtbank voor 'als misdrijf omschreven feiten' (hierna MOF). Uit ons vorig onderzoek van jeugdrechtbankdossiers is gebleken dat deze groep de aandacht trekt zowel geografisch (in de kleinere en in de grootstedelijke gerechtelijke arrondissementen) als doorheen de tijd (jaren 1990 tot heden) (De Bus & Nuytiens, 2016; Petintseva, 2016). Hoewel het aandeel van deze Roma-meisjes in de globale jeugdrechtbankpopulatie vanuit kwantitatief oogpunt relatief klein is (zie De Bus & Nuytiens, 2016), worden zij door de gerechtelijke actoren als 'moeilijker benaderbaar' en 'moeilijk behandelbaar' beschouwd. Dit wordt in verband gebracht met de vermeende inherente geslotenheid van de Roma-gemeenschappen. De gerechtelijke instanties slagen er niet altijd in om met deze gezinnen aan de slag te gaan. Bijgevolg is er weinig tot geen informatie beschikbaar over de identiteit, leeftijd en sociale context van het meisje. Maar ook de taalbarrière en de gepercipieerde negatieve invloed van de familie en/of gemeenschap worden gezien als belangrijke hindernissen in het omgaan met en het aanbieden van hulpverlening aan deze meisjes.

Eerder onderzoek van de auteurs op basis van jeugdrechtsbankdossiers wees uit dat dit zich laat voelen in de wijze waarop Roma-meisjes in MOF-zaken worden bejegend. Er tekent zich een tweesporige reactie af vanuit de jeugdrechtsbank die bestaat uit het zonder gevolg laten van de zaak of het opsluiten van deze meisjes. Daarenboven geeft de wijze waarop wordt gerapporteerd over en gereageerd op Roma-meisjes in MOF-zaken blijk van een aantal terugkerende ideeën en denkbeelden met betrekking tot deze groep (De Bus & Nuytiens, 2016; Petintseva, 2016). De notie ‘cultuur’ lijkt daarin een belangrijke plaats in te nemen, net als de ambigue positionering van deze meisjes als dader of als slachtoffer (zie *infra*). Dit doet vragen rijzen over de wijze waarop de professionele actoren van de jeugdbescherming het werken met deze doelgroep ervaren en hoe ze naar Roma-meisjes kijken. Op die manier kan het vastgestelde *geschreven* discours in de jeugdrechtsbankdossiers geplaatst worden tegenover het *gesproken* discours en de rationalisering van de praktijk van de professionele actoren werkzaam in de jeugdbescherming. Door de complementariteit van deze data en een confrontatie tussen beide invalshoeken verkrijgen we een beter en dieper inzicht in het onderzoeksthema. Het geschreven woord in de individuele dossiers wordt namelijk op een dynamische wijze aangevuld en gecontextualiseerd in een ruimere visie/praktijk van de professionele actoren. Tot op heden is criminologisch-wetenschappelijk onderzoek naar de bejegening van Roma-jongeren en de relatie van Roma met jeugdrechtsbankactoren immers relatief schaars (Petintseva, 2016; Terrio, 2009). Het feit dat zij evenwel terugkerend opduiken en op specifieke wijzen geproblematiseerd worden binnen de Belgische jeugdrechtsbanken (De Bus & Nuytiens, 2016; Petintseva, 2016) maakt onderzoek naar de aanwezigheid en aanpak van Roma-meisjes binnen de jeugdrechtsbank relevant. Zulk onderzoek draagt niet enkel bij tot wetenschappelijke kennis, maar kan ook bijdragen tot een in vraag stellen van actuele bejegeningpraktijken en discourses binnen de concrete jeugdrechtsbankpraktijk.

Daar waar in ons eerder onderzoek, gebaseerd op de analyse van de jeugdrechtsbankdossiers (De Bus & Nuytiens, 2016), de nadruk lag op de wijze waarop er over deze meisjes en hun context werd gerapporteerd, staat in deze bijdrage het perspectief van degenen die met Roma-meisjes werken centraal. Wij zijn ons ervan bewust dat de rapportage in de jeugdrechtsbankdossiers eveneens steunt op informatie afkomstig van professionele actoren. Echter dient deze verslaggeving om de jeugdrechters en jeugdparquetmagistraten gericht te informeren en niet zozeer om een bredere discussie aan te gaan over de situaties en bejegening van doelgroepen, zoals bijvoorbeeld Roma-meisjes. De informatie is in dat opzicht geconstrueerd met een specifiek doel en binnen bepaalde vorm- en taalconventies (Van Gemert, 2010: 164). Door de professionele actoren aan het woord te laten, kan diepgaander gepeild worden naar de wijze waarop zij in hun dagelijkse praktijk omgaan met Roma-meisjes die voor een MOF in aanraking komen met de jeugdrechtsbank, en welke reacties zij idealiter als (in)adequaat beschouwen. We trachten inzichten te verkrijgen in achterliggende opvattingen met betrekking tot deze meisjes en na te gaan op welke wijze deze al dan niet aansluiting vinden bij de percepties van de ‘moeilijke benaderbaar- en behandelbaarheid’. Dit laat toe het vastgestelde discours in perspectief te plaatsen en om kritisch te reflecteren over de totstandkoming en de effecten van deze problematisering (Bacchi, 2009).

Het verhaal wordt gestoffeerd met de eigen empirische bevindingen verzameld aan de hand van semigestructureerde interviews. In totaal werden 51 professionele actoren binnen de jeugdbescherming bevestigd op drie grootstedelijke jeugdrechtbanken, met name: twintig jeugdrechters, vier jeugdparquetmagistraten¹, een parket-criminoloog, elf consulenten van de sociale diensten, drie medewerkers van het OTA (OndersteuningsTeam Allochtonen)², zeven medewerkers van de gemeenschapsinstellingen en vijf medewerkers van de HCA-diensten³.

De interviews werden afgenomen in het kader van twee doctoraatsprojecten⁴ waarin de aanwezigheid van Roma-jongeren op de jeugdrechtbank als deelaspect werd onderzocht. In het eerste project werd gewerkt met open vragen wat het niet alleen mogelijk maakte om door te vragen, maar ook dat er ingespeeld kon worden op de antwoorden van de respondent in kwestie (Baarda, De Goede & Teunissen, 2005). In het tweede project werd gewerkt met stellingen die werden geformuleerd op basis van de voorafgaande dossierstudie en die aan de respondenten ter discussie werden voorgelegd (Petintseva, 2016). Om de anonimiteit van deze respondenten te waarborgen wordt er in de voetnoten naar hen verwezen door middel van hun functie en cijfer. De drie bestudeerde grootstedelijke jeugdrechtbanken worden daarnaast weergegeven als jeugdrechtbank X, Y en Z.

Deze bijdrage bestaat uit twee delen. Alvorens de professionele actoren aan het woord worden gelaten, staan we nog even stil bij de bevindingen uit onze eerder verrichte analyse van 37 jeugdrechtbankdossiers aangaande Roma-meisjes in MOF-zaken⁵. Deze dossiers werden ingekeken in het kader van vier verschillende onderzoeken en verspreid over acht grootstedelijke en drie stedelijke jeugdrechtbanken. Telkens werden representatieve jeugdrechtbankpopulaties onderzocht, maar werd met het oog op dit artikel enkel ingegaan op de Roma-meisjes uit deze populaties. In totaal 23 dossiers zijn afkomstig uit studies van de eerste en laatste auteur. Voor de selectie van de Roma-meisjes wordt vertrokken van de informatie uit de dossiers. In deze dossiers werd immers informatie vermeld die wees op het behoren tot de Roma-gemeenschap. Zo wordt bijvoorbeeld melding gemaakt van een tolk Roma, wordt gesproken over de Roma-gemeenschap, wordt verwezen naar een Roma-woonwagencamp als verblijfplaats, enz. De overige 15 dossiers werden verzameld op 2 jeugdrechtbanken en werden eveneens geselecteerd op basis van verwijzingen

¹ Aangezien dit artikel gebaseerd is op interviewdata uit twee los van elkaar staande onderzoeksprojecten en de persoonsgegevens van de respondenten om ethische redenen niet onder de onderzoekers zijn uitgewisseld, is het mogelijk dat binnen de groep van jeugdrechters en parketmagistraten in een van de rechtbanken er dezelfde respondenten zijn bevestigd.

² De Ondersteuningsteams Allochtonen (OTA) trachten de bijzondere jeugdbijstand te intercultureliseren. Een grotere interculturele deskundigheid in de bijzondere jeugdbijstand moet zorgen voor een adequate hulpverlening. Momenteel bestaan er in Vlaanderen vier OTA-teams. Zie <https://www.pigmentzorg.be/toolbox/fiche/ondersteuningsteams-allochtonen-bijzondere-jeugdbijstand>.

³ Een dienst voor Herstelgerichte en Constructieve Afhandeling (HCA) organiseert herstelgerichte en constructieve afhandelingsvormen voor minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd (leerproject, gemeenschapsdienst, bemiddeling, Hergo).

⁴ Deze interviews maken deel uit van twee projecten. Het eerste project betreft het lopende doctoraatsonderzoek van Sofie De Bus naar de gegenderde praktijk op de jeugdrechtbank (waaronder ten opzichte van Roma-meisjes), (titel: *Doing gender op de jeugdrechtbank: specifieke problemen, specifieke aanpak? Een empirisch onderzoek naar meisjes en jongens op twee Nederlandstalige jeugdrechtbanken* – promotor: prof. dr. J. Christiaens – financiering: VUB). Het tweede project betreft het recent afgeronde doctoraatsonderzoek van Olga Petintseva naar de discursieve positionering van ‘nieuwe’ migrantenjongeren in de jeugdbescherming (waaronder Slovaakse en Tsjechische Roma-jongeren) (Petintseva, 2016).

⁵ Het merendeel van de dossiers betrof geweldloze eigendomsdelicten zoals diefstal, winkeldiefstal, diefstal in een woning, zakkenrollerij en oplichting.

naar ‘Roma’ in de documenten in de dossiers én op basis van geboorteplaats, nl. Tsjechië en Slovaakse (dit wegens het opzet van de initiële studie)⁶.

De analyse van deze, in totaal, 37 dossiers onthult een specifiek discours over deze meisjes in de jeugdrechtbankdossiers en kenmerkt zich door terugkerende problematiseringen. Deze worden hieronder kort aangehaald en gecontextualiseerd in paragraaf één, om duidelijk te maken wat aan de professionele actoren tijdens de interviews ter discussie werd voorgelegd en waarover zij om nadere toelichting werden gevraagd. Na een methodologische kadering worden in het tweede deel, de paragrafen drie en vier, de visies van de professionele actoren op Roma-meisjes (en hun praktijkervaringen met deze jongeren) geschetst. Deze bijdrage wordt afgesloten met een conclusie waarin het (ethno-cultuurcentrische) discours kritisch ter discussie wordt gesteld en afgezet tegenover het ambigue slachtoffer-daderperspectief op Roma-meisjes in MOF-zaken.

1. ROMA-MEISJES IN MOF-DOSSIERS: EEN ALS MOEILIK OMSCHREVEN GROEP

Sinds de jaren 1990 gaat op Europees niveau steeds meer aandacht uit naar Romaminderheden (vnl. in termen van onderwijs, huisvesting, arbeidsmarkt en gezondheidszorg). Zo waren de kwesties van socio-economische integratie en discriminatie van Roma in verschillende Centraal-Europese landen het voorwerp van hevige discussies bij de uitbreiding van de Europese Unie (van Baar, 2012, 2014; Vermeersch, 2002, 2014). Dit resulteerde in verschillende initiatieven van onder andere de Europese Commissie, initiatieven op het niveau van de Raad van Europa zoals CAH-ROM, ROMED en Dosta! Verder vermelden we hier ook de kaders voor de nationale strategieën voor integratie van de Roma en de actieplannen van MOE (Roma)-migranten⁷ op lagere aggregatieniveaus en lokale initiatieven (zie Gounev & Bezlov, 2006; van Baar, 2014; Vermeersch, 2014; Vlaams Actieplan MOE (Roma)-migranten, 2012; Wijkhuis & Sollie, 2014).

De lange geschiedenis van vervolging en vijandigheid ten aanzien van Roma valt niet te betwisten (Brearley, 2001; Sigona & Vermeersch, 2012; Vermeersch, 2012). Zij werden gelijkgesteld met “*zwerfers, vagebonden en schurken*” (Powell & Lever, 2015: 7) en beschouwd als leden van een “*barbaarse onderklasse*” (Fekete, 2014: 66; Terrio, 2008; 2009). ‘Roma’ is gaandeweg een synoniem geworden voor mensen die door hun ‘cultuur’ (*infra*) buitengewone hulpverlening vereisen (Vermeersch, 2002; 2012). Niettegenstaande de talrijke initiatieven gericht op het versterken van de maatschappelijke positie van Roma⁸ (waarin echter niet expliciet wordt verwezen naar contacten met politionele en justitiële actoren), blijven vandaag de dag achterstelling en negatieve percepties in belangrijke mate overeind. Brearley (2001: 594) spreekt in dat opzicht over “*Romafobie*”, een tendens die ze vaststelde in de toenmalige communistische landen. Maar dit duikt ook op in West-Europa waar Roma worden verjaagd of hun ‘kampen’ worden ontruimd (Barker, 2013; De Bus & Nuytiens, 2016; Fekete, 2014). In het politiek, media- en academisch discours worden

⁶ Voor meer informatie over deze dossiers, verwijzen we naar DE BUS & NUYTIENS (2016) en PETINTSEVA (2016).

⁷ Dit zijn migranten uit de Midden- en Oost-Europese landen.

⁸ <http://www.kruispuntmi.be/thema/bijzondere-groepen/roma/romabeleid>, <http://www.kruispuntmi.be/thema/bijzondere-groepen/roma/romabeleidconsultatie> 13 september 2016.

Roma weleens in een adem genoemd met overlast, onveiligheid of criminaliteit (Nacu, 2012). Nochtans betreft ‘Roma’ een verzamelterm voor een uiterst diverse groep op vlak van taal, religie, verblijfsstatuut, socio-economische achtergrond, cultuur, enz. (Mouton, 2011; Touquet & Wets, 2013). Dit zet zich tevens door wanneer men het over jongerencriminaliteit heeft – de term ‘Roma-boefjes’ zal de lezer misschien bekend in de oren klinken. Tot op heden is er echter weinig onderzoek naar Roma en het contact met politie en justitie én meer specifiek Roma-jongeren die in contact komen met de Belgische jeugdrechtbank (Petintseva, 2016). Deze redenering gaat ook op voor Roma-meisjes waarover de criminologisch-wetenschappelijke literatuur en het onderzoek tot op heden weinig uitgebreid zijn. Niettemin vallen zij wel degelijk op in de jeugdrechtbankpopulatie (De Bus & Nuytiens, 2016).

1.1. ONDUIDELIJKHEID OVER DE PERSOON EN CONTEXT

Een eerste belangrijke en terugkerende vaststelling in de jeugdrechtbankdossiers is het gebrek aan voldoende informatie over de context van het meisje. Verslaggevers geven aan dat Roma-families zeer moeilijk te benaderen zijn en er vaak ook geen gemeenschappelijke taal is. De grootste onduidelijkheden komen voor bij de identiteit, de woonplaats en de leeftijd. Het merendeel van de meisjes zou gebruikmaken van *aliansen* en zijn zelden in het bezit van identiteitspapieren die als authentiek en/of geldig worden beschouwd (De Bus & Nuytiens, 2016). Dit wordt weleens toegeschreven aan bewuste strategieën van vrouwelijke zakkenrollers (Siegel, 2013). Tegelijkertijd mag niet worden vergeten dat heel wat Roma-gezinnen om allerlei redenen niet geregistreerd zijn of zich niet kunnen registreren in het bevolkingsregister van het land waar ze verblijven (*cf.* geen regulier verblijf, geschrapt ambtshalve, verdenkingen van schijnzelfstandigheid, geen stabiel domicilieadres, enz.). Gelet op de vervolgingen en criminalisering die zich doorheen de geschiedenis ten aanzien van Roma hebben afgespeeld evenals de historische afwezigheid van een natiestaat om hun belangen te behartigen, zijn ze overigens in sommige gevallen zelf terughoudend als het op registraties aankomt (Croes, 2014; Themelis, 2009; Vermeersch, 2014; Wijkhuis & Sollie, 2014)⁹.

Met betrekking tot hun *woon- of verblijfplaats* wordt er ofwel weinig tot geen informatie verstrekt, ofwel wordt de verstrekte informatie in vraag gesteld. Dit is mogelijk te wijten aan een daadwerkelijke onwetendheid (De Bus & Nuytiens, 2016), maar ook aan de argwaan die men koestert naar justitiële actoren toe en de hieraan gerelateerde strategieën om onzichtbaar te blijven (Nagy, 2016). In dat opzicht spreekt Guy (in Powell & Lever, 2015: 12) van een “*protective strategy of avoidance*”, ingegeven door een diepgewortelde historische uitsluiting in de landen van herkomst, het ervaren wantrouwen van andere burgers, aanhoudende stigmatisering en racisme, alsmede negatieve mediabeeldvorming (Brearly, 2001; Gounev & Bezlov, 2006, Powell & Lever, 2015).

Ook over de *leeftijd* van het meisje heerst er weleens onduidelijkheid. In de dossiers zien we dat er vermoedens zijn dat er een jongere leeftijd wordt opgegeven. Mogelijk

⁹ Dit betekent ook dat zij de bescherming en voorzieningen die een welbepaalde overheid aan haar burgers biedt meestal niet krijgen (FEKETE (2014: 67) verwijst in dat opzicht naar ‘*de facto*-staatsloosheid’).

ligt het vermijden van een verwijzing naar het volwassenenrecht (en/of het niet in aanmerking komen voor een plaatsing) hier aan de basis. Doordat er geen betrouwbare identiteitspapieren voorhanden zijn, kan dit moeilijk worden geverifieerd (De Bus & Nuytiens, 2016). Vaak wordt dan een botscan of tandonderzoek aangewend om een inschatting te maken van de vermoedelijke leeftijd van het meisje. Ondanks het feit dat er heel wat kritiek valt te leveren op deze methoden (Office of the Commissioner for Human Rights, 2011; Oude Breuil, 2015), blijft men in de praktijk toch nog gebruikmaken van zulke onderzoeken.

1.2. GEBREKKIG TOEZICHT DOOR DE OUDERS EN DE ROL VAN DE RUIMERE FAMILIALE CONTEXT

Naast de onduidelijkheid is er nog een andere belangrijke vaststelling in de analyse van de jeugdrechtbankdossiers, namelijk dat er geen of weinig concrete informatie voorhanden is over de persoonlijke en familiale context van het meisje dan wel dat de families vaak omschreven worden als niet-betrokken of niet-meewerkend (De Bus & Nuytiens, 2016; Petintseva, 2016). Dit wordt in verband gebracht met de geslotenheid die deze families zou kenmerken en het gegeven dat zij zich vaak afsluiten voor hulpverlening, gelet op de sterke informele netwerken en familiebanden (Vermeersch, 2014; Wijkhuis & Sollie, 2014). Anderzijds is er sprake van het inschakelen van kinderen in gecriminaliseerde activiteiten om te kunnen overleven. Heel wat Roma bevinden zich immers ook in het immigratieland alsnog in schrijnende socio-economische omstandigheden (Levine-Rasky *et al.* in Powell & Lever, 2015: 11; Wijkhuis & Sollie, 2014). Ook kunnen eerdere negatieve ervaringen met en percepties over politionele en justitiële actoren (*cf.* Brearley, 2001; Hemelsoet & van Pelt, 2015) maken dat ze zich hoofdzakelijk met het eigen netwerk identificeren en elk contact met de autoriteiten willen vermijden. Dit laatste punt, dat betrekking heeft op discriminatie en wantrouwen, wordt echter in mindere mate geproblematiseerd in de dossiers, waarin veeleer wordt verwezen naar een gebrekkige sociale controle en toezicht van de ouders. Zij zouden de activiteiten, de schoolse en justitiële trajecten van hun kinderen onvoldoende opvolgen (Petintseva, 2016).

1.3. VERSTOORD OPLEIDINGSTRAJECT

Het merendeel van de meisjes wiens dossiers wij bestudeerden, zou problemen ervaren op schools vlak. Er is een sterke vertegenwoordiging van deze meisjes in het buitengewoon onderwijs. In de dossiers zijn er bovendien meldingen van schoolverzuim, moeilijkheden met discipline en definitieve drop-out (De Bus & Nuytiens, 2016; Hemelsoet, 2012; Petintseva, 2016). Dit resoneert met verschillende Europese rapporten waaruit de problematiek rond het schoolgaan van Roma duidelijk naar voor komt. Ondanks verschillende initiatieven¹⁰ stelde het Europees Parlement

¹⁰ In België zijn er verschillende initiatieven in dat opzicht op te noemen: Decreet Gelijke Onderwijskansen (2002), het GOK-Decreet (2009), het M-Decreet, (2015), brugfiguren naar onderwijs, de gecontesteerde Roma-attesten op basis waarvan scholen die Roma-kinderen opnemen extra financiering krijgen (LAGET, 2015), projecten vanuit de integratiediensten omtrent scholing van Roma-kinderen, scholenoverleg Roma en onderwijs, POC-werkgroep onderwijs, expertise uitbouw in scholen zelf, welzijnsactoren zoals buurtstewards, straathoekwerkers, enz. (HEMELSOET, 2013).

in 2012 dat de schoolsituatie van Roma-kinderen nog niet significant verbeterd was (Nationale Strategie inzake Roma, 2012; Themelis, 2009). In verschillende Europese landen zou de problematiek zich situeren op het vlak van leerachterstand, onregelmatig schoollopen en uitval bij de overgang naar het secundair onderwijs. Bovendien verlaten heel wat Roma-kinderen de school al op een jonge leeftijd. Regelmatig wordt ook een segregatie in concentratiescholen, in buitengewoon onderwijs en in aparte klassen in het algemeen onderwijs gerapporteerd (Hemelseoet, 2012; Rekosh & Sleeper, 2004; Terlouw, 2014). Daarnaast is er sprake van pesterijen en uitsluiting door andere scholieren en van conflicten met leerkrachten. Voorts zou het didactisch materiaal niet aangepast zijn aan de voorkennis, noch zouden de bestaande kennis en vaardigheden van Roma-jongeren de waardevol worden beschouwd. Dit lijkt de kloof tussen de thuiscultuur en de schoolcultuur in stand te houden (Brearley, 2001; Hemelseoet, 2012; Petintseva, *forthcoming a*; Powell & Lever, 2015; Themelis, 2009; UNICEF in Themelis, 2009; Vermeersch, 2014). Dergelijke problematieken komen ook duidelijk terug in de verslaggeving in de jeugdrechtbankdossiers. Dit zou de justitiële interventie bijzonder bemoeilijken daar de school gezien wordt als een zinvolle tijdsbesteding én als een cruciale bron van informele sociale controle. Bovendien is regelmatig schoollopen de vaakst opgelegde voorwaarde door de jeugdrechters (Franssens et al., 2010; Petintseva, *forthcoming a*).

2. PROFESSIONELE ACTOREN VAN DE JEUGDBESCHERMING AAN HET WOORD

De analyse van de jeugdrechtbankdossiers onthult een specifiek discours over Roma-meisjes in MOF-zaken. Hierin ontwaren we een aantal terugkerende opvattingen, wat kan resulteren in een welbepaalde (stereotype) beeldvorming. Echter dienen we in het achterhoofd te houden dat deze Roma-meisjes slechts een subgroep uitmaken van de Roma-minderjarigen in het algemeen, alsook van de Roma-minderjarigen die in contact komen met de jeugdrechtbank in het bijzonder. De Roma-meisjes die voor een MOF in aanraking komen met de jeugdrechtbank blijken vaak meisjes te zijn die wonen in woonwagenvakken en/of die deel uitmaken van rondreizende families. Het gevaar bestaat dat dit ons beeld over de diversiteit van Roma-gemeenschappen aantast (land van herkomst, verblijfssituatie, al dan niet sedentaire leefwijze, taal, socio-economische situatie, enz.)¹¹. Zo is het bijvoorbeeld mogelijk dat Roma-meisjes die als gevolg van een VOS voor de jeugdrechter verschijnen, een ander profiel hebben¹². Deze bedenking indachtig, gaan we in dit deel in op hoe de professionele actoren het werken met Roma-meisjes ervaren, hoe zij de problematieken, die in de dossiers naar voor komen, verklaren en wat dit impliceert voor hun dagelijkse praktijk.

¹¹ Cf. lopend doctoraatsproject van Sofie De Bus inzake de gegenderde praktijk op de jeugdrechtbank (waaronder ten opzichte van Roma-meisjes), (titel: *Doing gender op de jeugdrechtbank: specifieke problemen, specifieke aanpak? Een empirisch onderzoek naar meisjes en jongens op twee Nederlandse jeugdrechtbanken* – promotor: prof. dr. J. Christiaens – financiering: VUB).

¹² In de interviews focusten wij op kwesties die betrekking hebben op de gerechtelijke fase dewelke dwingend van aard is (PUT, 2015), zonder in te gaan op de mogelijke aanwezigheid van Roma-minderjarigen in de buitengerechtelijke hulpverlening die geen dwingend karakter heeft. Desalniettemin haalden de respondenten geregeld voorbeelden van VOS-zaken aan evenals de voortrajecten in buitengerechtelijke hulpverlening.

Het valt meteen op dat er in belangrijke mate een consensus bestaat in de opvattingen over deze groep. Zo is er sprake van ondervonden moeilijkheden in het aan de slag gaan met Roma-meisjes. Het moeizaam werken met deze meisjes heeft te maken met een gebrek aan afdoende informatie om de situatie van het desbetreffende meisje te kunnen inschatten. Het komt erop neer dat ze “[...] *amper meewerken. Ze willen ook geen identiteiten geven, geen adressen*”¹³. Deze informatie heeft betrekking op de hierboven reeds toegelichte aspecten (identiteit, woonplaats en leeftijd), wat opnieuw de onduidelijkheid over hun *roots* benadrukt (Bogdal, 2014).

Naast onduidelijkheid haalden verschillende respondenten het gebrekkig ouderlijk toezicht aan, waardoor de jongeren (te) veel vrijheid kregen. Daarnaast bemoeilijkte dit volgens de respondenten de medewerking met de actoren van de jeugdbescherming:

*“Verwachtingen van Roma-ouders, als ik het zo mag noemen, liggen op dat vlak denk ik veel anders dan wat dat er hier verwacht wordt van ouders naar kinderen toe inzake opvoeding, toezicht, weten waar dat ze uithangen, wat ze doen, ... ja ik denk die Roma-jongeren die we hier zien of die ik heb gekend dat zijn vaak veel meer plantrekkers, die doen wat dat ze willen en die zijn eigen baas.”*¹⁴

Ten slotte wezen de meeste respondenten spontaan op de schoolproblematiek die een zinvolle interventie in de weg stond. Het niet geregeld naar school gaan werd weleens als direct criminogeen omschreven:

*“Want natuurlijk als de kinderen op school zitten dan plegen ze geen feiten want dan zitten ze op school. En winkeldiefstallen die worden niet ‘s nachts gepleegd hé.”*¹⁵

Naast deze beschrijvingen van moeilijkheden waarmee de professionele actoren naar eigen zeggen te kampen krijgen en waarover ze eveneens rapporteren in de dossiers, peilden we in de interviews naar de wijze waarop ze deze moeilijkheden verklaren en wat ze *betekenen* voor hun dagelijkse *praktijk*. In dat opzicht onderscheiden we ruwweg drie *folk theorizations* (Cicourel, 1976) die betrekking hebben op taal en communicatie, waarde- en normenpatronen, familiestructuren en opvoeding.

2.1. TAAL EN COMMUNICATIE

De ondervonden moeilijkheden worden door sommige respondenten gezien als gevolg van taal- en communicatieproblemen. Een gebrek aan een gemeenschappelijke taal en tolken (vooral tolken Romani), het inzetten van kinderen als tolken (zie Orellana, 2009), evenals het analfabetisme werden regelmatig aangehaald als belangrijke struikelblokken. Naast de taal *an sich*, was er sprake van wat we ‘administratief analfabetisme’ kunnen noemen – nl. het niet kennen van het justitieel en hulpverleningslandschap (de rollen van verschillende organisaties en professionele actoren, procedures en conventies). Het niet *willen* integreren werd tevens sterk benadrukt. Hierbij is een individualiserend/culpabiliserend discours opvallend,

¹³ Interview jeugdrechter 7 – jeugdrechtbank Y.

¹⁴ Interview psycholoog gemeenschapsinstelling.

¹⁵ Interview jeugdrechter 11 – jeugdrechtbank Z.

waarbij de problematieken van diepgewortelde discriminatie, marginalisering en sociale afstand (*infra*) wel worden vermeld bij het spreken over ‘de Roma’, maar tegelijkertijd worden deze aspecten zelden gemobiliseerd als verklaringen in individuele gevallen (Petintseva, *forthcoming a*).

“Tuurlijk ja taalproblemen ... Natuurlijk ja ouders die niet echt de taal willen leren, of men niet echt goed wil integreren, dan ga je toch wel meer last, allez ook bij de jongere [...] en dat is niet zozeer tolk maar gewoon, allez ouders, je hebt ouders die moeilijk willen integreren of niet echt de taal willen leren hier. En dan heb je het gevoel dat de jongere ook, op dat vlak ... allez dat er daar zo minder toezicht is, allez, natuurlijk, op school heb je de oudercontacten, maar natuurlijk als je de taal niet goed kent, allez zo. Dus ja minder pak op de jongere natuurlijk, ja. En dat kan misschien het probleem zijn allez ja.”¹⁶

Bovendien haalden verschillende respondenten aan dat Roma-gezinnen vaak de gemaakte afspraken niet nakomen:

“Roma’s zijn absoluut het moeilijkst. Niet zozeer omdat ze meer of ergere feiten plegen, maar vooral omdat ze, ge kunt er gewoon niet mee communiceren en als ge denkt dat ge er wel kunt mee communiceren, dan blijkt al heel snel dat het niks uithaalt. Ik heb de indruk dat ze gewoon, ze maken, als ik het zo mag uitdrukken, een zeer onbetrouwbare indruk. Ge kunt er gewoon geen afspraken mee maken. Als ge ze uitnodigt voor een bespreking dan komen een uur te laat of een dag te laat. Nooit te vroeg. Ja, dat is bijzonder moeilijk en ook voor thuisbegeleidingsdiensten en voor consulenten is dat vaak niet te doen.”¹⁷

De respondenten duiden dit enerzijds als moeilijkheden met punctualiteit omwille van culturele gebruiken (*infra*). Anderzijds stelden sommigen dat Roma manipulatief zouden zijn en bijgevolg bewust niet komen opdagen of excuses verzinnen.

“Maar ze liegen ook he, direct he. Ja, die moesten allemaal de borst geven aan hun kleine, als het meisjes zijn [lacht]. Om maar niet geplaatst te worden he. Maar wie dat er, en dat is nu helemaal ernaast, wie dat er enorm kan switchen als je ze betrapt op een leugen en er zo mee lachen en direct op een ander leugen switchen.”¹⁸

Verschillende professionele actoren die we interviewden, waren echter ook zelfkritisch over hun (naar eigen zeggen) beperkte kennis van culturele communicatieconventies en een tekort aan interculturele gevoeligheid in hun basisvorming. Sommige zeiden hieraan tegemoet te komen door ad-hocvormingen te volgen en door *outreach*-medewerkers (straathoekwerkers, buurtstewards, jongerenwerkingen, enz.) en Ondersteuningsteams Allochtonen (OTA) in te schakelen. De tussenkomst van OTA werd telkens als zinvol geëvalueerd, weliswaar steeds met de vermelding dat OTA te weinig medewerkers tellen en dat er vaak veel tijd over gaat om hen te mobiliseren. De respondenten die ervaring hadden met OTA gaven verder aan om eerder beroep te doen op deze dienst in verontrustende opvoedingsituaties (VOS-zaken). Hoewel

¹⁶ Interview jeugdparquetmagistraat 4 – jeugdrechtbank Z.

¹⁷ Interview jeugdrechter 5 – jeugdrechtbank Y.

¹⁸ Interview jeugdrechter 19 – jeugdrechtbank Y.

de geïnterviewde rechters, die ervaring hadden met de OTA, deze interventie wel waardevol vonden, blijkt de geboden nuancering volgens deze respondenten niet altijd even praktisch toepasbaar gelet op het wettelijk kader en de tools waarmee ze werken.

2.2. EEN ANDER WAARDE- EN NORMENPATROON

Historisch gezien zijn Roma reeds lang aanwezig in Europa. Sommige groepen kennen een nomadisch bestaan en ondergingen diepingrijpende discriminatoire praktijken (Cahn & Guild, 2008; James, 2015; Themelis, 2009). Ook de hieraan gerelateerde cultuur en levenswijze nemen een belangrijke plaats in in het construeren van hun etnische identiteit (Bakker, 2014). Maar laat nu net het vasthouden aan bepaalde gebruiken vaak in conflict komen met de verwachtingen, waarde- en normen, én dus ook met de heersende westerse wet- en regelgeving (van Baar, 2014; Wijkhuis & Sollie, 2014). Dit maakt de jeugdparkeer- of rechtbankinterventie lastig, door het spanningsveld tussen wat vaak benoemd werd als ‘verschillende waarden en normen’. Culturaliserende verklaringen zijn dan ook het meest prominent aanwezig als het aankomt op wat professionele actoren zien als onderliggend aan de moeilijke trajecten. Hierbinnen kunnen wij een drietal insteken onderscheiden.

Ten eerste wordt er gesproken over andere waarden en normen vanuit overlevingsdrang en ‘andere prioriteiten’ omwille van de schrijnende socio-economische situaties waarbinnen Roma-families zich vaak bevinden. In deze verklaringen wordt er verwezen naar cultuur maar eerder in structuralistische (en minder etniserende (Hebberecht, 2008)) termen. In deze denkwijzen over deviant gedrag, moeilijke schooltrajecten, ouderlijk toezicht, enz. schemert sterk de notie ‘armoedecultuur’ door (Lewis, 1998)¹⁹.

Ten tweede wordt cultuur onrechtstreeks aangehaald om moeilijkheden in het werken met Roma-meisjes te omschrijven, namelijk dat Roma er een levensstijl op na zouden houden die mobiliteit, onbereikbaarheid en vluchtigheid impliceert, hetgeen informatievergaring, zinvolle contacten met professionele actoren evenals regelmatige schoolgang zou belemmeren.

Ten derde problematiseren sommige professionelen het probleeminzicht als een (etnisch) cultureel gegeven. Roma zouden volgens hen een ander waarde- en normenpatroon hebben als het aankomt op het moreel onaanvaardbaar vinden van eigendomsdelicten en deze bijgevolg ‘normaal’ vinden.

“Ik herinner mij nog een situatie in een appartementsgebouw, daar staat beneden de buggy, want goed, die blijft daar staan van een van de mensen die naar omhoog is. En ja, dan komt daar een jong Roma-meisje van zestien jaar die zwanger is. Ah dat staat daar he, die deur staat, die glazen deur staat open zozeged. ‘Ah ja dus dat is gemeengoed, dus ik mag dat meenemen’.”²⁰

¹⁹ Een sterk bekritiseerde theorie die deviant gedrag ziet als het resultaat van ‘inadequate’ waarden van mensen die tot stand zijn gekomen t.g.v. armoede.

²⁰ Interview jeugdrechter 4 – jeugdrechtbank Y.

Naast eigendomsdelicten is er ook een sterk *gegenderd* discours van moreel verval aanwezig als het aankomt op toezicht op Roma-meisjes in MOF-zaken (o.a. wegloopgedrag, ongehoorzaamheid, wisselende seksuele partners, aanvaardbaarheid van prostitutie, in sommige gevallen gemotiveerd door de ouders).

Deze culturaliserende verklaringen hebben belangrijke implicaties voor de praktijk (discursief, maar ook naar de effectieve trajecten toe gaven verschillende respondenten aan dat de problematiseringen van cultuur een betekenis kunnen hebben voor hun beslissingen). Rekening houden met ‘cultuur’ kan, zoals eerder vermeld, het inschakelen van andere actoren zoals OTA of *outreach*-werkingen omvatten. Het hanteren van structuralistische cultuurnoties kan in zekere zin ‘begrip’ impliceren, waarbij (indien de feiten niet dermate ernstig zijn) er geen interventie plaatsvindt. Maar evenzeer kan door het *anticiperen* op moeilijke contacten net sneller worden overgegaan tot een ingrijpende interventie en het niet ‘investeren’ in een alternatieve afhandeling:

“– O: En zoals gemeenschapsdienst ... heeft u dat al opgelegd? Omdat u zegt dat het mis zou lopen bij Roma-jongeren ...

– R: Ik ben daar nog niet aan begonnen, ge moet ook rekening houden als ge een gemeenschapsdienst oplegt die mensen gaan echt een match zoeken waar dat die jongere arbeid kan verrichten, waarin de jongere kan opgenomen worden, als ge al dat werk daarin steekt en die komt niet opdagen dat is echt wel ... en die mensen zijn al zo overbevraagd, zij hebben te weinig plaats en dan gaat ge daar niet aan beginnen hé. Ik wil dat gerust proberen hé maar ... want dat is een vooroordeel van mijnentwege ja. Omdat ik dan denk die zit daar in Charleroi die moet hier een gemeenschapsdienst komen doen, dat denk ik dat zijn draagkracht of haar draagkracht overschrijdt.”²¹

Opvallend is dat zowel bij structuralistische als bij etniserende noties van ‘cultuur’, cultuur door onze respondenten werd ingevuld als een stabiel kenmerk, waarin de meer dynamische cultuurdefinities (zie bv. Bauman, 1999; Ferrel, Hayward & Young, 2015) niet aan bod komen. Roma-cultuur wordt ook als uitgesproken *anders* beschreven. Hoewel directe stigmatisering en demonisering (‘conservatieve *othering*’) bijna niet aan bod komen, zien we in de stellingen vaak ‘liberale *othering*’ (Young, 2007) terugkomen. Dit betekent dat Roma gezien worden als mensen die de wenselijke waarden en normen niet hebben en er daarom niet in slagen om te socialiseren in ‘onze’ maatschappij. Dit ‘tekort’ is echter niet inherent onveranderlijk – het kan bijvoorbeeld veroorzaakt zijn door materiële deprivatie. Desalniettemin worden deze groepen gezien als homogeen, als mensen die bepaalde gebreken vertonen, die medeleven, rehabilitatie en scholing vereisen. Tot die tijd, zijn ‘ze’ minder dan ‘wij’ en staan ‘zij’ ver van ‘ons’ (Young, 2007).

2.3. FAMILIESTRUCTUREN EN OPVOEDING

De problemen rond een gebrek aan informatie, verstoorde schooltrajecten en ontoereikend ouderlijk toezicht worden naast communicatie en cultuur toegeschreven aan familiestructuren, ‘typische’ opvoedingsnormen en in sommige gevallen cri-

²¹ Interview (voormalige) jeugdrechter 16 – jeugdrechtbank Y.

minele activiteiten van de volwassen familieleden. De professionele actoren problematiseren immers vroegtijdige seksuele contacten (soms met verwijzingen naar ‘verkrachting’ of ‘uithuwelijken’), huwelijken, zwangerschappen en kroostrijke families waarbij oudere zussen voor jonge kinderen moeten zorgen en waarbij de ouders ‘andere prioriteiten’ hebben:

“Zij worden ook heel snel losgelaten, die meisjes rap uitgehuwelijkt, rap zwanger, dus toezicht... Nochtans houden die enorm van hun kinderen hé, dat is hun grootste rijkdom. Maar dat ligt zo anders dan bij ons hoe dat zij hun rol als ouder ten aanzien van kinderen zien. Zij verwennen hun kinderen ook ongelofelijk hé. Geef een Roma vijf euro, ze gaat veelal voor drie euro speelgoed gaan kopen hé. En voor twee euro eten. Allez raar, raar, raar.”²²

Zoals in de quote hierboven, worden de familiebanden en ‘collectivistische opvoedingscultuur’ doorgaans als warm omschreven, hoewel het doorgedreven verantwoordelijkheidsgevoel en de loyaliteit naar de familie toe door enkele respondenten als criminogeen werd omschreven (merk op hoe het discours geleidelijk verandert van positief collectivisme naar criminele neigingen):

“It takes a village to raise a child hé’, allez, ik denk dat dat bij Roma-cultuur ook is, heel veel context mag zorg en opvang bieden voor kinderen, zonder dat ouders dat per sé problematisch vinden. En ik denk dat een kind dat als waarde ook heel gemakkelijk meeneemt, om voor elkaar in de bres te springen en elkaar ... dus ik denk dat dat daarom niet per sé gevraagd is maar dat dat wel klopt dat ze door hun verantwoordelijkheidsgevoel ten aanzien van hun gezin, vaak sneller feiten gaan plegen ... euhm ook omdat ze het voorbeeld zien, omdat ze ook zien dat de ouderen daarop beloond worden of dergelijke hé, ik denk dat ook een stukje status is krijgen binnen uw gezin ...”²³

In problematiseringen van familiale structuren en opvoeding valt tevens op dat er verwijzingen zijn naar het instrumenteel inzetten van minderjarigen om criminaliteit te plegen (om te overleven of met verwijzingen naar mensenhandel). De meisjes worden volgens de respondenten ingezet om inkomsten te vergaren voor de familie. Net daarom wordt de familie (of ‘het netwerk’) niet zelden als “een hinderpaal voor resocialisatie” ervaren (De Bus & Nuytiens, 2016: 47): “[...] één kind dat tot 100.000 euro per jaar opbrengt. Die laten die niet zomaar vallen.”²⁴ Het plaatsen van deze kinderen in een voorziening/instelling kan bijgevolg leiden tot het mislopen van inkomsten gedurende de maatregel, aldus verschillende respondenten.

De wijze waarop familiestructuren en opvoeding worden ervaren heeft belangrijke implicaties voor de praktijk. Volgens verschillende respondenten is het ten eerste noodzakelijk om aanklampend te werken net om de families te bereiken, te betrekken, het vertrouwen te winnen en om hen op te volgen. De consultants van de sociale diensten die wij spraken, gaven aan dit toe te passen door bijvoorbeeld in te gaan op (veelal administratieve) vragen die weinig te maken hadden met hun directe opdracht om het vertrouwen te krijgen. Weinig verrassend gaven de professionele

²² Interview jeugdrechter 12 – jeugdrechtbank Z.

²³ Interview consultant sociale dienst 1 – jeugdrechtbank Z.

²⁴ Interview jeugdrechter 2 – jeugdrechtbank X.

actoren aan dat een gezin intensief opvolgen eerder een wenselijk scenario is dan een realiteit, gelet op de tijdsdruk en *caseload*.

Daarnaast kunnen de hierboven geschetste percepties en ervaringen ertoe leiden dat verwachtingen die zouden worden gesteld aan niet-Roma-jongeren, worden bijgesteld (zie ook Terrio, 2008):

“Ik denk als wij de norm van onze opvoedingsideeën en qua zorg en hygiëne en dergelijke gaan toepassen dan moeten wij al die kindjes daaruit gaan halen en plaatsn. Dat kun je niet waarmaken. En op zich, want ge ziet dat die mensen ook hun kinderen graag zien, dat is een warme hechte band, alleen liggen die opvoedingswaarden en zelfs die leefsituatie, die ideeën van leven, hoe dat je goed leeft, totaal anders. Je moet daar als jeugdrechtter rekening mee houden want anders zou je die gewoon allemaal moeten gaan plaatsn. [...] Dus daar is dat een beetje zoeken naar een evenwicht maar je moet wel wat rekening houden met de verschillen.”²⁵

Enkele respondenten (vooral degenen die betrokken zijn bij de uitvoering van de maatregelen) gaven aan hun gesprekken en begeleiding aan te passen aan de familiale structuren, bijvoorbeeld door de meisjes aan te spreken op hun verantwoordelijkheid als moeders of ‘goede dochters’. De meeste jeugdrechtters zagen echter de familiestructuren als mogelijke obstakels voor een zinvolle interventie, waarbij ze tevens weerstand vanuit de instellingen voorzagen:

“– R.: Dan heb je ze daar [in een Gemeenschapsinstelling] [...] En dan komt ze af en zegt ze dat ze zwanger is, of ze is echt zwanger. Dan is dit extra lastig omdat in de instelling ... dat willen ze dan niet, een zwanger Roma-meisje. En ze zullen hemel en aarde bewegen om haar toe te vertrouwen aan om het even wie.

– O.: Waarom is dat?

– R.: Ja ... Als je plots opgescheept zich met een baby in enkele weken. Er kunnen complicaties zijn of weet ik veel wat. De instelling wilt het niet he. Drie maanden zwanger ... OK nog ... Maar het moet niet lang meer duren voor ze haar vrijlaten omdat ...

– O.: En wat gebeurt er met die meisjes? Bedoelt u dan dat ze vroeger worden vrijgelaten?

– R.: Ik denk het wel. In de praktijk ... ‘t Is omdat ... je zou haar kunnen sturen naar een Centrum Integrale Gezinszorg, maar daar lopen ze toch ook weg ... dus ... Ja, meestal is dit heel snel ... als iemand zich presenteert als familie ... maakt niet uit ...”²⁶

Sommige respondenten meenden dat het voor deze meisjes aangewezen was om ‘eruit te stappen’ (verwijzende naar de familie), wat ook betekent dat de meisjes afstand dienen te nemen van hun levenswijze en zich min of meer conformeren aan een westerse manier van leven. Tegelijk gaven de respondenten ook aan dat het voor deze meisjes zeer moeilijk is om uit dit ‘netwerk²⁷’ te stappen. Het gevaar dat dit met zich meebrengt voor het meisje wordt ook door de respondenten erkend. Het blijft *“heel moeilijk. Wij proberen dat en soms, heel afen toe lukt dat eens. Maar die moeten dan wel*

²⁵ Interview jeugdrechtter 7 – jeugdrechtbank Y.

²⁶ Interview jeugdrechtter 15 – jeugdrechtbank Y.

²⁷ Merkwaardig is dat in hun verwijzingen naar de context, de respondenten afwisselend de woorden ‘familie’, ‘groep’, ‘(zigeuner)kamp’ en ‘bende’ gebruiken.

verdomd sterk zijn om hier dan helemaal alleen te overleven, want ze hebben hun zigeuneruiterlijk en de wereld zit er niet op te wachten. Ze komen bij ons als ze 14 zijn, omdat ze ergens bevallen zijn of ik weet niet wat, ze zijn analfabeet. Ze moeten zoveel inhalen dat ik mij soms afvraag ‘doet ge er iets goed mee met ze uit hun gemeenschap te halen’ want het alternatief dat wij kunnen bieden stelt niet veel voor hé.’²⁸

Waar er enerzijds sprake is van moeilijk bereikbare, niet-meewerkende families of volwassenen die de minderjarigen inzetten voor criminele activiteiten (en een daaraan gekoppeld eerder mild narratief van ‘overleven’), hoorden we anderzijds verschillende professionele actoren net meer ingrijpende maatregelen bepleiten, dit vanuit het ‘tariefdiscours’. Pas wanneer een meisje lang genoeg wordt ‘vastgehouden’, zouden de leden van het ruimere familiale netwerk immers de jeugdrechter beginnen te contacteren in de hoop de plaatsing zo snel mogelijk te beëindigen. Dit blijkt evenwel niet het geval in de eerste weken en maanden van de jeugdrechtsbankinterventie en plaatsing.

“Het moment dat we ze opsluiten, dus eigenlijk heel frappant soms als we ze dan toch naar Beernem sturen, want meestal met die feiten van inbraken of zo dan is dat bufferbaar en dan hebben we toch nog een kans dat ze worden opgesloten ... Wat krijgt ge dan, vaak drie maanden niks, die gedragen zich, die leren wel een beetje de taal zo, West-Vlaams is dat dan in Beernem en dan ... maar ge hoort niks. Maar als ze dan na drie maanden terugkomen en ge verlengt ze dan, dus dat ge hun verblijf in Beernem verlengt, vaak hebben ze ook geen familie op bezoek gehad [...] maar dan na die drie maanden, dan schieten ze ineens wakker en krijgen we langs alle kanten telefoon. Waarom is dat? Omdat ik denk in hun beleving is dat het tarief van opsluiting, dus de normale gang van zaken drie maanden [...] maar als ge die dan verrast en zegt het is toch langer, en het kan nog langer duren, dan ineens worden ze wakker en dan zeggen ze: ‘hola we gaan misschien toch wel iets moeten doen’.”²⁹

3. EEN GEVOEL VAN ONMACHT VERTAALT ZICH NAAR EEN TWESPORIGE REACTIE

Doordat Roma (meisjes) worden omschreven als een bijzonder moeilijk te vatten groep, resulteert dit bij de professionele actoren in een gevoel van machteloosheid. Ze zijn de mening toegedaan dat ze weinig voor deze meisjes kunnen betekenen gelet op het “gebrek aan adequate antwoorden in het jeugdrecht” (De Bus & Nuytiens, 2016: 50). Dit wekt enerzijds de indruk dat zij weinig impact hebben op deze meisjes die ‘moeilijk benaderbaar’ zijn: “En of wij dan iets zeggen of niet, ja die normen liggen soms zo ver van die van ons, dat ik soms het idee heb van hun koning dan daar ergens zegt van het is zo dan gaan ze dat onmiddellijk doen maar als wij 10 keer op onze kop staan dat is dan niks.”³⁰ Net dit gebrek aan voldoende inzicht in de leefomstandigheden en opvattingen van Roma-gezinnen resulteert bij de professionele actoren in een gevoel van onmacht:

“Ja, daar voel je vaak dat je tekortschiet omdat je dat niet kan oplossen. En dat geldt zowel voor de jongere binnen een VOS-situatie dan als voor de jongeren die feiten plegen. Wij

²⁸ Interview jeugdparquetmagistraat 1 – jeugdrechtsbank X.

²⁹ Interview jeugdrechter 15 – jeugdrechtsbank Y.

³⁰ Interview jeugdrechter 4 – jeugdrechtsbank Y.

*krijgen daar geen vat op [...]. Je kan geen hulpverlening starten, maar die komen wel keer op keer terug. Aangehouden, voorgeleid, elke keer als ze opnieuw betrapt worden. Dat is heel problematisch. En dat voel je ook, dat je niets kan bieden, je komt tekort.*³¹

Mogelijks gerelateerd aan dat gevoel van onmacht trachten sommige professionele actoren voldoende voorzichtig te zijn in hun aanpak van ‘de ander’, net om te vermijden dat alle bruggen met de familie worden opgeblazen én deze elk contact met de minderjarige verbreekt.

“Het normen- en waardepatroon ligt daar totaal anders als het onze. Als wij een Tina Peeters hebben die van haar derde kind bevalt op het veertiende, gaat er niemand van opkijken dat die dringend geplaatst moet worden, tegenover een zigeunerfamilie als ge dat kind plaatst dan wordt die gewoon verstoten en staat dat kind er moederziel alleen [...] Bijgevolg kunt ge ons normen- en waarde kader daar niet op kopiëren [...]. Ge kunt ook geen contextbegeleiding opstarten of thuisbegeleiding of crisishulp aan huis. Al die dingen dat past gewoon niet in een caravankamp in Charleroi waar iedereen uitgehuwelijkt wordt aan iedereen. Waar niemand naar school gaat. Waar niemand de taal spreekt.”³²

Relatief los van het niet willen interveniëren in een *andere cultuur* (zie tevens het punt over *othering* in sectie 2.2), wordt wel vanuit logistiek-pragmatische afwegingen op moeilijkheden geanticipeerd (o.a. plaats, bereidwilligheid, instelling of voorziening, toegankelijkheid, zie bijvoorbeeld de laatste quote van sectie 2.2).

Dit alles impliceert dat de *folk theorizations* (Cicourel, 1976), die we in sectie twee hebben besproken, zich veelal vertalen in een tweesporige reactie: repressievere maatregelen (gesloten plaatsing, in casu Beernem) of een niet-interventie (sepot, geen maatregel of het dossier afsluiten met een berisping).

“Bij die categorie, als we het dan over pickpockets hebben of van die inbrekers meisjes dan, die zijn zo goed georganiseerd. Oftewel moet ge die onmiddellijk laten gaan en moet het niet tot hier komen en moet het parket die eigenlijk onmiddellijk straat opzetten of wel moeten we die opsluiten in Beernem maar daar vindt ge dan nooit plaats of zelden en het is moeilijk en dit en dat. Want alles tussenin, in de praktijk, gaat niet.”³³

De pedagogische maatregelen waarin het jeugdbeschermingsrecht voorziet, worden immers als weinig zinvol aanzien (De Bus & Nuytiens, 2016) omdat *“bij Roma-jongeren het grote probleem is dat de problemen zich vaak, ja het zijn vaak multiprobleemgezinnen waar op heel veel gebieden zware problemen zijn en die krijg je niet opgelost met maatregelen binnen de jeugdbescherming alleen.”³⁴*

Het repressief optreden achten zij noodzakelijk en de enige zinvolle reactie omdat dit de enige manier zou zijn om ‘indruk te maken’ op het meisje en de ruimere familie. Maar ook het veiligheidsaspect speelt een niet te miskennen rol en dit op twee vlakken. Enerzijds moet de gesloten plaatsing de meisjes beschermen tegen de

³¹ Interview jeugdrechter 7 – jeugdrechtbank Y.

³² Interview jeugdparquetmagistraat 1 – jeugdrechtbank Y.

³³ Interview jeugdrechter 4 – jeugdrechtbank Y.

³⁴ Interview jeugdrechter 7 – jeugdrechtbank Y.

(gevaars)situatie waarin ze zich bevinden. De connectie lijkt te worden gemaakt tussen meisjes en kwetsbaarheid, wat ook in menig (inter)nationaal jeugdrechtbankonderzoek naar voor komt. Hieruit blijkt een zekere historische continuïteit in de bezorgdheden rond relaties en seksualiteit ten aanzien van meisjes door jeugdrechtbankactoren (Carr *et al.*, 2008; Chesney-Lind & Pasko, 2004; Knupfer, 2001; Pasko, 2008). Ook liggen aan deze beschermingsoptiek soms bekommernissen rond het georganiseerde netwerk, dat deze meisjes inschakelt om feiten te plegen en de mogelijke link naar mensenhandel, aan de basis. Daarnaast gaat het ook om het beschermen van de maatschappij tegen het deviante gedrag van deze meisjes, waardoor de jeugdrechter zich de rol van openbaar aanklager lijkt aan te meten. Het doet ook denken aan de (historische) dunne lijn tussen kinderen *in* gevaar en kinderen *als* gevaar. Roma-meisjes in MOF-zaken lijken zich enerzijds in ‘gevaarlijke situaties’ te bevinden, maar tegelijk worden zij als een gevaar gezien voor de samenleving (*i.e.* de feiten die ze plegen). Het gegeven dat kinderen in gevaar ook als ‘gevaarlijk’ kunnen worden beschouwd, rechtvaardigt mogelijks een meer repressief optreden, dan wel een vroegtijdig ingrijpen (Roose *et al.*, 2015). Hoewel zij aan de ene kant slachtoffer zijn, verworden zij op die manier ook tot een risicogroep die de veiligheid in gevaar kan brengen (Pleysier, 2012).

“Meestal komen ze naar aanleiding van die feiten voor en is eigenlijk, ja, en hoe is het beleid om zo te zeggen. Als er plaats is, plaatsen we die, maar eerlijk gezegd wel eerder ter beveiliging van de maatschappij.”³⁵

Als de zaak relatief ‘licht’ is, of als er plaatsgebrek in de gemeenschapsinstelling is, voelen de meeste respondenten dat ze geen zinvolle interventie kunnen bewerkstelligen waardoor ze de meisjes weleens ‘loslaten’.

“[...] als er geen plaats is dan lossen we die, maar zonder daar dan eigenlijk iets verder mee te doen. Ook omdat die hebben heel dikwijls geen vaste verblijfplaats hier en dan verdwijnen die in de natuur en vinden we daar geen spoor meer van terug.”³⁶

De jeugdrechters merkten daarbij herhaaldelijk op dat specifiek voor deze Roma-meisjes een open plaatsing in een gemeenschapsinstelling of voorziening geen nut heeft omdat de meisjes dan toch weglopen. Het familiale netwerk wordt als een van de belangrijkste redenen aangehaald, wat opnieuw de idee van familie als “*een hinderpaal voor resocialisatie*” (De Bus & Nuytiens, 2016: 47) lijkt te bevestigen.

“Soms hebben we het hier al gehad dat een collega of ikzelf ook, zeker in de tijd dat we een plek zochten, kozen voor een crisisplaats in een open instelling. In het beste geval hebben die eens een douche gepakt en een uur later zijn ze weg. Dan gaan ze efkes naar buiten en ze worden opgepikt.”³⁷

Hieraan gerelateerd, hebben drie jeugdrechters ons verteld over het fenomeen ‘plaatsing in de wachtzaal’. Na aanhouding kunnen de jongeren maximaal 24 uur worden vastgehouden in politiecellen; de aanhouding kan enkel mits plaatsing in

³⁵ Interview jeugdrechter 3 – jeugdrechtbank X.

³⁶ Interview jeugdrechter 3 – jeugdrechtbank X.

³⁷ Interview jeugdrechter 4 – jeugdrechtbank Y.

een jeugdinstelling worden verlengd. De jeugdrechters zien zich echter geconfronteerd met het plaatsgebrek in Beernem en vermoeden dat de meisjes bij andere maatregelen zouden weglopen. Deze merkwaardige praktijk van ‘plaatsing in de wachtzaal’ komt neer op het laten verstrijken van de 24 uur en het meisje in de wachtzaal te zetten met de boodschap dat er een plaats wordt gezocht, waarna ze doorgaans toch zou weglopen uit de wachtzaal:

“Ik heb zelfs een keer, ben ik zo mee geweest, dat was niet te jong, ik denk dat die veertien-vijftien jaar was of zo en ja, daar was geen gesloten instelling en om dan echt per sé te zoeken naar een open instelling wetende dat die binnen het uur alle... ge moogt daar niet 100% van uitgaan maar de ervaring leert dat de kans zeer erg groot is dat die dan toch weg zijn. En dan heb ik ooit eens de vierentwintig uur laten verstrijken, de grondwettelijke vierentwintig uur van aanhouding, waardoor ze dus niet meer gearresteerd kon blijven en heb ik gezegd: ‘ja, zet u in de wachtzaal’, en de wachtzaal is open en een beetje later was ze verdwenen. En dan moesten we zelfs geen plaats meer zoeken hé want ze was weg en ze werd geseind [lacht].”³⁸

De tweesporige reactie waarbij er niet meteen geopteerd wordt voor een van de overige beschikbare maatregelen (omdat die niet zouden werken in de praktijk) demonstreert naar onze mening overigens het diepgewortelde geloof in plaatsingen, dat ook werd aangetoond in studies die zich niet specifiek op Roma focussen (Christiaens, 2010; Franssens *et al.*, 2010; Gilbert & Mahieu, 2012).

4. DISCUSSIE EN CONCLUSIE

In ons eerder werk schetsten we reeds de moeilijkheden die in het werken met Roma-meisjes in MOF-zaken werden gerapporteerd. Deze hadden betrekking op de onduidelijkheid over persoons- en contextinformatie, gebrekkig (ouderlijk) toezicht en verstoorde opleidingstrajecten (De Bus & Nuytiens, 2016; Petintseva, 2016). Dit artikel bespreekt aan de hand van interviews met professionele actoren hoe ze deze moeilijkheden verklaren en welke effecten dit heeft voor hun praktijk (Bacchi, 2009). Gebaseerd op onze bevindingen waarbij moeilijkheden vooral worden toegeschreven aan taal en communicatie, waarde- en normenpatronen, familiestructuren en opvoeding, willen we een tweetal punten ter discussie stellen. Het eerste heeft betrekking op de notie ‘Roma-cultuur’ die zeer prominent aanwezig is in de verhalen van de respondenten. Hierbij stellen we de herkomst van het institutionele discours kritisch in vraag. Het tweede gaat over de ambigue positionering van de meisjes als daders dan wel als slachtoffers.

[1] Uit wat de respondenten ons vertelden, valt een uitgesproken homogeen beeld op van ‘de Roma’, met een sterk cultuurcentristisch discours. Hierbij worden behoorlijk essentialistische noties van ‘cultuur’ gehanteerd (armoedecultuur dan wel starre etnische cultuur die een eigenschap is toegeschreven aan de gehele groep). Bovendien wordt ‘cultuur’ veeleer gebruikt om negatieve en/of stereotiepe zaken te duiden. Een fundamentele discussie over dit complex concept lijkt dan ook noodzakelijk voor de praktijk van de jeugdbescherming. Dit kan tot stand komen

³⁸ Interview jeugdrechter 13 – jeugdrechtbank Y.

o.a. d.m.v. studiedagen en seminars, maar men kan ook inspiratie putten uit de literatuur, zoals *cultural studies*. We haalden eerder voorbeelden van complexere en dynamische cultuurnoties aan, die cultuur zien als *praxis* en die naast structuur ook aandacht hebben voor *agency*, fenomenologie, beleving, emotie en specifieke contexten (Bauman, 1999; Ferrell *et al.*, 2015; Hayward, 2016). Naast deze abstractere discussies kunnen hierbij de organisaties die werken rond interculturaliteit (bv. OTA) en/of intensief met de Roma-gemeenschappen zelf (bv. buurtstewards) de nodige inzichten en nuances verschaffen (zie ook Petintseva, *forthcoming b*). Dit kan zowel waardevol zijn naar het wetenschappelijk onderzoek toe als naar de concrete jeugdbeschermingspraktijk. Onderzoeksmatig maakt dit een verruiming van kennis mogelijk, daar het perspectief van de professionele actoren kan worden aangevuld en geconfronteerd met het perspectief van de Roma-gemeenschappen zelf. Naar de concrete praktijk toe scheidt dit onzes inziens mogelijkheden op vlak van samenwerking tussen de actoren van de jeugdbescherming én organisaties vertrouwd met Roma en interculturele aangelegenheden. Er is immers nood aan (tijd en bereidwilligheid voor) bewustwording van de achterliggende context bij het nemen van een beslissing. Opnieuw rijst de vraag of en hoe culturele aspecten in rekening worden gebracht bij het bepalen van de maatregel (De Bus & Nuytiens, 2016). Hoe dan ook zou een grondige reflectie over ‘cultuur’ misschien deels kunnen voorkomen dat er beslissingen worden genomen op basis van populaire beeldvorming. Tegelijk is het intellectueel uitdagend en relevant voor de praktijk om na te gaan vanuit welke normen en verwachtingspatronen de praktijk van de jeugdbescherming opereert. Er is immers vaak sprake van cultuur van ‘de andere’, zonder dat eigen visies, beslissingen en gedrag gedefinieerd worden in termen van cultuur (Petintseva, 2016). Naar de concrete praktijk toe zetten deze bevindingen ook aan tot debat over cultuursensitivisme en interculturaliteit binnen een professionele context. Niet alleen in de dagdagelijkse praktijk zelf, maar ook in de voorbereiding om tot deze praktijk toe te treden, met name de opleiding van elk van de professionele actoren. Er zou kunnen worden nagedacht over hoe bovenstaande concepten én het omgaan met diversiteit zouden kunnen worden geïntegreerd binnen, in hoofdzaak, juridische bachelor- en masteropleidingen, waarvan afgestudeerden eenmaal in de professionele praktijk met dergelijke vraagstukken kunnen worden geconfronteerd. Kennis verwerven over ‘de ander, het ongekende’ maakt een tegendiscours mogelijk én kan ertoe leiden dat de, nu door de professionele actoren ervaren, gevoelens van onmacht worden getemperd of zelfs tenietgaan. Uiteraard volstaat niet alleen kennis, maar dienen ook andere randvoorwaarden vervuld te zijn (zoals bv. het wegwerken van wachtlijsten en de hiermee gepaard gaande werkdruk, waardoor meer tijd en ruimte ontstaat om te investeren in cultuursensitieve praktijken). Het bespreken van al deze randvoorwaarden zou ons echter te ver leiden.

[2] Daarbij aansluitend wensen we kritisch te reflecteren over welke reacties als “adequaat” kunnen worden beschouwd voor jonge Roma-meisjes die wegens een MOF in aanraking komen met de jeugdrechtbank³⁹. We bespraken de tweesporige

³⁹ Hoewel we in deze bijdrage focussen op jonge MOF-meisjes, die doorgaans rond de 14-16 jaar geschat worden, zijn er uiteraard ook nog de jongere Roma-meisjes, en de Roma-meisjes die in het systeem terechtkomen op basis van een VOS. Bij gebrek aan onderzoek is het onduidelijk of hier gelijkaardige percepties en problematieken bestaan.

reactie die bovendien niet altijd direct resulteert uit praktijkervaringen in desbetreffende zaken maar die eerder tot stand komt op basis van ervaringen in het verleden of zelfs louter op basis van verwachtingen. De stelligheid waarmee er soms wordt gesproken over hoe het eraan toegaat op het vlak van opvoeding en toezicht, over de motieven van de meisjesdaders, over het al dan niet ingezet zijn door volwassenen, enz. staat in schril contrast met de stellingen over het enorme gebrek aan informatie en inzichten in de achterliggende situatie. Het gebrek aan deze inzichten, maar ook aan de nodige middelen, lijkt een discriminatoire bejegening te initiëren. Roma-meisjes zouden door (de visie op) hun specifiek profiel op een andere manier worden aangepakt dan andere meisjes in MOF-dossiers. Ook in gevallen waarin het slachtofferschap van het meisje eerder werd geïdentificeerd dan ouderschap *an sich* (ingezet zijn door de ouders, vermoedens van mensenhandel, armoede, familiestructuren, enz., cf. de bovenstaande discussie van *kind in gevaar vs. als gevaar*) blijft de tweesporige reactie overeind. In die zin kunnen de non-interventies dan wel repressieve reacties niet direct gelinkt worden aan het culpabiliseren van de meisjes zelf (dit in tegenstelling tot het responsabiliserende discours over de Roma-families, waarbij structurele marginalisering eerder terloops wordt vermeld).

Er is evenwel de nodige voorzichtigheid geboden, daar deze exploratieve inzichten niet werden afgetoetst met een controlegroep, noch zijn ze wegens de kwalitatieve aard van de gegevens generaliseerbaar (De Bus & Nuytiens, 2016). Niettemin zetten de bevindingen aan tot een reflectie over het debat inzake rechtsgelijkheid en non-discriminatie binnen de jeugdbeschermingspraktijk. Cippolini *et al.* (1989: 126) spraken binnen de Italiaanse jeugdbescherming zelfs over een “discriminatoire behandeling” van de door hen bestudeerde Roma-meisjes. Uit vaste rechtspraak van het Grondwettelijk Hof vloeit ook voort dat “een verschil in behandeling slechts verenigbaar is met de grondwettelijke beginselen van gelijkheid en niet-discriminatie, wanneer dat verschil op een objectief criterium berust en het redelijk verantwoord is. Het bestaan van een dergelijke verantwoording moet worden beoordeeld, rekening houdend met het doel en de gevolgen van de betrokken maatregel en met de aard van de ter zake geldende beginselen.”⁴⁰ Hoewel de regelgeving in de jeugdbeschermingswetten neutraal geformuleerd zijn (*law in books*), situeert de vermeende discriminatoire behandeling zich eerder op niveau van de sociale praktijk waarbinnen de rechtsregels worden toegepast (*law in action*). Het is net deze sociale praktijk die vanuit onderzoekspunt uitermate interessant is en pistes aanreikt voor verder (diepgaander en grootschaliger) onderzoek (Eliaerts, 1999). Enerzijds is er nood aan onderzoek meer gericht op beslissingsprocessen in de concrete jeugdrechtspraakpraktijk, wel wetende dat over de invloed van etniciteit en geslacht in sentencing-onderzoek geen eenduidigheid bestaat (Cappon & Vander Laenen, 2010). Anderzijds door aan de slag te gaan met zogeheten gatekeepers, *i.e.* laagdrempelige organisaties die werken met Roma, om inzicht te krijgen in hoe Roma de contacten met politie en justitie ervaren. En daarbij is uiteraard ook belangrijk om Roma zelf aan het woord te laten en hen een stem geven in het verhaal. Deze inzichten kunnen nuttig zijn op beleidsniveau waar enerzijds kan worden nagedacht over hoe cultuursensitiviteit in de huidige wetgeving en jeugdbeschermingspraktijk te integreren.

⁴⁰ Zie bv. Arbitragehof 28 maart 2002, nr. 58/2002; GwH 25 september 2014, nr. 141/2014, B.4.1; GwH 18 juni 2015, nr. 91/2015, B.5.1; GwH 16 juli 2015, nr. 104/2015, B.6; GwH 16 juni 2016, nr. 94/2016, B.3.

Anderzijds zijn pilootprojecten die de kloof tussen bepaalde Roma-gemeenschappen én politie en justitie verkleinen van belang en kunnen ze wederzijdse toenadering en sensibilisering in de hand werken.

REFERENTIES

- Agentschap Binnenlands Bestuur (2012). *Vlaams Actieplan MOE(Roma)migranten*: Vlaanderen.
- Baarda, D.B., De Goede, M.P.M., & Teunissen, J. (2005). *Basisboek kwalitatief onderzoek*. Groningen/Houtem: Stenfert Kroese.
- Bacchi, C. (2009). *Analysing policy: What's the problem represented to be?* Frenchs Forest: Pearson Australia.
- Bakker, P. (2014). De taal van de Roma en Sinti. *Justitiële Verkenningen*, 40(5), 43-56.
- Barker, V. (2013). Democracy and deportation: Why membership matters most. In K.F. Aas & M. Bosworth (Eds.), *The borders of punishment. Migration, citizenship, and social exclusion* (pp. 237-254). Oxford: Oxford University Press.
- Bauman, Z. (1999). *Culture as praxis*. London: Sage.
- Bogdal, K.M. (2014). Hoe Europa zijn zigeuners uitvond. Over een schaduwzijde van de moderniteit. *Justitiële Verkenningen*, 40(5), 9-22.
- Brearley, M. (2001). The Persecution of Gypsies in Europe. *American Behavioral Scientist*, 45(4), 588-599.
- Cappon, L., & Vander Laenen, F. (2010). Minderjarigen met een psychiatrische problematiek op de jeugdrechtbank: Hoe beslissen jeugdrechters? *Tijdschrift voor Jeugd- en Kinderrechten*, 4, 218-226.
- Carr, N.T., Hudson, K., Hanks, R.S., & Hunt, A.N. (2008). Gender Effects Along the Juvenile Justice System: Evidence of a Gendered Organization. *Feminist Criminology*, 3(1), 31-39.
- Chesney-Lind, M., & Pasko, L. (2004). *The female offender: girls, women and crime*. London: Sage.
- Christiaens, J. (2010). De banalisering van de opsluiting van jongeren. *Panopticon* (1), 1-4.
- Christianakis, M. (2015). Victimization and vilification of Romani children in media and human rights Organizations discourses. *Social Inclusion*, 3(5), 48-63.
- Cicourel, A.V. (1976). *The social organization of juvenile justice*. London: Heinemann Educational Books Ltd.
- Croes, M.T. (2014). Duitsland en zijn zigeuners: van uitsluiting tot Endlösung der Zigeunerfrage, 1407-1945. *Justitiële Verkenningen*, 40(5), 23-42.
- De Bus, S., & Nuytiens, A. (2016). Onbehandelbare meisjes? De benadering van Roma-meisjes voor een MOF verschenen voor de jeugdrechtbank. *Tijdschrift voor Jeugd- en Kinderrechten*, 1, 35-53.
- De Koster, K. (2007). *De jeugdzorg van tegenwoordig. Het hervormingsproces naar de Integrale Jeugdhulpverlening in Vlaanderen*. Gent: Academia press.
- Eliaerts, C. (1999) Jeugddelinquentie en jeugdbeschermingsrecht: Een moeilijke relatie. *Kinderrechtengids*, deel 1.8.
- European Commission. (2012). *Nationale strategie voor de integratie van de Roma*: Brussels.
- Fekete, L. (2014). Europe against the Roma. *Race and Class*, 55(3), 60-70.
- Ferrell, J., Hayward, K., & Young, J. (2015). *Cultural criminology. An invitation* (2nd ed.). London: Sage.

- Franssens, M., Put, J., & Deklerck, J. (2010). *Het beleid van de jeugdmagistraat*. Leuven: Universitaire Pers Leuven.
- Gilbert, E., & Mahieu, V. (2012). Onderzoek naar de beslissingen van jeugdrechters/jeugdrechtbanken in MOF-zaken (pp. 186). Brussels: NICC.
- Goldson, B. (2002). Youth crime, the 'parenting deficit' and state intervention: A contextual critique. *Youth Justice*, 2(2), 82-99.
- Gounev, P., & Bezlov, T. (2006). The Roma in Bulgaria's Criminal Justice System: From Ethnic Profiling to Imprisonment. *Critical Criminology*, 14, 313-338.
- Hartley, R.D., Maddan, S., & Spohn, C. (2007). Concerning conceptualization and operationalization: sentencing data and the focal concerns perspective. *The Southwest Journal of Criminal Justice*, 4(1), 58-78.
- Hayward, K.J. (2016). Cultural criminology: Script rewrites. *Theoretical Criminology*, 20(3), 297-321.
- Hebberecht, P. (2008). *De 'verpaarsing' van de criminaliteitsbestrijding in België: kritische opstellen over misdaad en misdaadbestrijding in de laatmoderniteit*. Brussel: VUB Press.
- Hemelseoet, E., & Van Pelt, P. (2015). Questioning the Policy Framing of Roma in Ghent, Belgium: Some Implications of Taking an Insider Perspective Seriously. *Social Inclusion*, 3 (5), 148-160.
- Hemelseoet, E. (2012a). *Roma in het Gentse onderwijs. Een Verhaal Apart?* Gent: Academia Press.
- Hemelseoet, E. (2012b). De Roma en maatschappelijke instituties: twee onverenigbare werelden? *Panopticon*, 33 (5), 479-483.
- Knupfer, A.M. (2001). *Reform and resistance*. New York: Routledge.
- Laget, R. (2015). Gelijke kansen en onderwijs in Vlaamse scholen: het 'Roma-attest'. *Tijdschrift voor Mensenrechten*, 5, 8-11.
- Lewis, O. (1998). The culture of poverty. *Society*, 35(2), 7.
- Liégeois, J.-P. (2007). *Roma in Europe, Strasbourg*, Europe: Council of Europe Publishing.
- Nacu, A. (2012). From silent marginality to spotlight scapegoating? A brief case study of France's policy towards the Roma. *Journal of ethnic and migration studies*, 38(8), 1323-1328.
- Nagy, V. (2016). *The power of invisibility: Reconstructing mobility: Roma in an expanding Europe* (Doctoral dissertation). Utrecht: Utrecht University.
- Nuytiens, A., Christiaens, J., & Eliaerts, C. (2005). *Ernstige jeugddelinquenten gestraft? Praktijk van de uithandengeving*. Gent: Academia Press.
- Nuytiens, A. (2015). Justitiële trajecten in de volwassenheid van delinquente meisjes verschenen voor de jeugdrechtbank. *Panopticon*, 36 (5), 473-479.
- Office of the Commissioner for Human Rights. (2011). *Methods for assessing the age of migrant children must be improved*. Retrieved 22/4, 2016, from <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&id=1818617&Site=DC&direct=true>.
- Orellana, M.F. (2009). *Translating childhoods: Immigrant youth, language, and culture*. New Brunswick: Rutgers University Press.
- Oude Breuil, B.C. (2015). *Botten liegen soms: De rol van medische technologie in de lotsbepaling van jonge migranten in Europa*. Retrieved 10/12, 2015 from <http://blog.renforce.eu/index.php/nl/2015/10/14/botten-liegen-soms-de-rol-van-medische-technologie-in-de-lotsbepaling-van-jonge-migranten-in-europa/>.
- Pasko, L. (2008). *The female offender*. London: Sage.

- Petintseva, O. (2016). *Perspectives on “new” migrants in youth justice: constitutions, circularity and effects of institutional discourses on Roma and Caucasian youth*. Ghent: Ghent University, Faculty of Law.
- Petintseva, O. (forthcoming a). Entextualisation across institutional contexts: How school discourses are infused in juvenile justice trajectories in cases of Roma youth, *Youth Justice*.
- Petintseva, O. (forthcoming b). Generalistische aanpak of maatwerk in de jeugdbescherming: de uitdagingen van culturele diversiteit. In A. Verhage & G. Vermeulen (Eds.), *Update in de criminologie*. Antwerpen: Maklu.
- Put, J. (2015). *Handboek jeugdbeschermingsrecht*. Brugge: die Keure.
- Pleysier, S. (2012). Kind als gevaar: De nieuwe preventie en criminalisering van gedrag. *Tijdschrift voor Jeugd en Kinderrechten*, (4), 278-288.
- Powell, R., & Lever, J. (2015). Europe’s perennial ‘outsiders’: A processual approach to Roma stigmatization and ghettoization. *Current Sociology*, 1-20.
- Rekosh, E., & Sleeper, M. (Eds.). (2004). *Separate and unequal. Combatting discrimination against Roma in education*. Budapest: The Global Network for Public Interest Law.
- Roose, R., Bradt, L., Vanderkinderen, C., & De Vos, K. (2015). *Omgevingsanalyse Vlaams jeugdrecht: Rapport 1 Analyse Vlaamse Context*. Gent: Vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek.
- Siegel, D. (2013). *Mobiel banditisme. Oost- en Centraal-Europese rondtrekkende criminele groepen in Nederland*. Apeldoorn: Politie & Wetenschap.
- Sigona, N., & Vermeersch, P. (2012). Editors’ Introduction. The Roma in the New EU: Policies, Frames and Everyday Experiences. *Journal of ethnic and migration studies*, 38(8), 1189-1193.
- Steffensmeier, D., Kramer, J., & Streifel, C. (1993). Gender and imprisonment decisions. *Criminology*, 31(3), 411-446.
- Terlouw, A. (2014). De weg naar (het recht op) school voor Romakinderen *Nijmegen migration law working paper series*. Nijmegen: Centre for Migration Law.
- Terrio, S. (2009). *Judging Mohammed. Juvenile delinquency, immigration, and exclusion at the Paris palace of justice*. Stanford: Stanford University Press.
- Terrio, S. (2008). New barbarians at the gates of Paris? Prosecuting undocumented minors in the juvenile court – The problem of the ‘petits Roumains’. *Anthropological Quarterly*, 81(4), 873-901.
- Themelis, S. (2009). Questioning Inclusion: the education of Roma/Traveller students and young people in Europe and England – a critical examination. *Research in Comparative and International Education*, 4(3), 262-275.
- Touquet, H., & Wets, W. (2013). *Context, drijfveren en opportuniteiten van Midden- en Oost-Europese immigratie. Een exploratief onderzoek met focus op Roma*. Leuven: KU Leuven. Onderzoek in opdracht van de Vlaamse Regering, Agentschap voor Binnenlands Bestuur.
- van Baar, H. (2014). Participatie, veiligheid en beeldvorming van Romaminderheden. Een kritische reflectie op het Nederlandse beleid. *Justitiële Verkenningen*, 40 (5), 86-98.
- van Baar, H. (2012). Socio-economic mobility and neo-liberal governmentality in post-socialist Europe: activation and the dehumanisation of the Roma. *Journal of ethnic and migration studies*, 38(8), 1289-1304.
- Vermeersch, P. (2002). Ethnic mobilisation and the political conditionality of European Union accession: the case of the Roma in Slovakia. *Journal of ethnic and migration studies*, 28(1), 83-101.

- Vermeersch, P. (2014). Een kansloze minderheid in de marge. De sociaaleconomische en politieke positie van de Roma in Europa. *Justitiële Verkenningen*, 40 (5), 57-71.
- Vermeersch, P. (2012). Reframing the Roma: EU initiatives and the politics of reinterpretation. *Journal of ethnic and migration studies*, 38(8), 1195-1212.
- Wijkhuis, V., & Sollié, H. (2014). Multi-probleemgezinnen met een Roma-achtergrond: waarom verloopt hun integratie zo moeizaam? *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 23 (1), 72-90.
- Young, J. (2007). *The vertigo of late modernity*. London: Sage.